

Hakan Ülper

SÖZCÜK VE ÖĞRETİMİ

KİTAP TANITIMI

Şulener Karaman¹

Received 2 June 2023 | Accepted 22 June 2023

Ülper, H. (2023). *Sözcük ve Öğretimi*. Pegem Akademi, 1. Baskı, 324 Sayfa.

ISBN: 978-625-6357-91-4

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Türkçe Eğitimi bölümünde öğretim üyesi olan Hakan Ülper Türkçe eğitimi, edebiyat, dilbilim gibi birçok alanda çalışmalar yapmış alan yazına katkı sağlamış bir akademisyendir. Kaleme aldığı *Sözcük ve Öğretimi* başlıklı eser 2023 yılında Pegem Akademi tarafından yayımlanmıştır. Eser dört ana bölüme ayrılmıştır. Her bölümde konular alt başlıklara ayrılmaktadır.

Sözcük Kavramı Üzerine adlı birinci bölümde sözcük ve sözcük bilgisinin çeşitli tanımlamalarına yer verilmiştir. Sözcük bilgisi on alt başlıkta incelenmektedir. Bu başlıklar "Beceri türü, Dağarcık türü, Bürün, Sözcükbirim ve Biçimbirim, Dilbilgisel Ulamlar, Anlam, Değer, Dizim Odaklı Sözcük Bilgisi" ve "Açık Küme, Kapalı Küme Sözcük Bilgisi" dir. Bu tanımlamalardan sonra sözcük sıklığı, sözcük zorluğu, sözcüksel varsılık, sözcüksel çözümleme birimleri ve sözcük üretimi konularına değinilmiştir. Her konuyu ayrıntılı olarak işleyen yazar tablo ve örneklerle konuyu daha anlaşılır kılmaktadır.

Sözcük ve Dil Becerileri Etkileşimi Üzerine başlıklı ikinci bölüm *Sözcük ve Anlama Becerileri, Sözcük ve Anlatma Becerileri* olarak iki alt başlığa ayrılmaktadır. İlk kısımda okuma becerisi ve okuma süreçlerinin sözcük öğrenme üzerindeki önemi anlatılmaktadır. Okuma ve sözcük dağarcığı arasında nedensel ilişki olduğundan bahseden yazar, sözcük dağarcığı geniş olan kişinin daha iyi bir okuyucu olabileceğini söylemekte, sözcük dağarcığı daha geniş olan kişilerin okuduğunu anlama hususunda daha ileri düzeyde olduğunu savunmaktadır. Sadece söz varlığı genişliğinin okuma anlama süreçlerinde yeterli olmayacağını da ekleyen yazar, Erişim Varsayımı ve Sözcüksel Nitelik kavramlarından bahseder. İkinci kısımda yazılı ve sözlü anlatımda sözcük bilgisinin önemi anlatılmaktadır. Bu alanları doğru ve başarılı bir şekilde sürdürebilmek için *üretici sözcük dağarcığına* sahip olunması gerektiğinden bahsedilir.

¹ YL Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türkiye, sulekrmn@outlook.com, 0009-0006-6462-4594.

Sözcük Öğrenimi-Öğretimi Üzerine adlı üçüncü bölüm sekiz alt başlıkta incelenmiştir. İlk başlıkta sözcük öğretimi üzerine geliştirilen üç farklı kuram tanıtılmıştır. Bunlar Katılım Yükü Varsayımı, Teknik Özellik Çözümlemesi ve İşleme Türü Kaynak Ayırma kuramlarıdır. İkinci alt başlıkta sözcük seçiminden bahsedilmektedir. Sürekli gelişim içerisinde olan söz varlığının tamamını bilmek olanaksızdır. Bu sebeple sözcük kullanımında seçim yapılması gerekmektedir. Sözcük seçimini etkileyen ölçütler ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Öğrenim ve öğretim sürecini tartışan üçüncü alt başlıkta, sözcük öğrenim sürecinde ilk olarak yeterlik düzeylerinin saptanması gerektiğinden bahsedilmiş, bu sürecin faydalı olabilmesi için kişilerin gereksinimlerinin belirlenmesi ve bu bağlamda çalışmalar yapılmasının sözcük öğrenimi ve öğretimi üzerindeki katkısı vurgulanmıştır. Dördüncü alt başlıkta sözcük öğrenim-öğretim türleri *tasarlayarak* ve *edinimsel* olarak iki ayrı kısımda incelenmiş, bu iki yaklaşımının ortak ve farklı yönleri açıklanmıştır. Beşinci ve altıncı alt başlıkta sözcük *öğrenim* ve *öğretim* stratejileri tartışılmıştır. Sonraki bölümde sözcük içselleştirme stratejileri ve uygulamaları ele alınmıştır. “Dinleyerek”, “Okuyarak”, “Yazarak”, “Konuşarak”, “Biçimbirimsel Çözümleme Odaklı”, “Sözcük Listeleri Kullanarak”, “Çıkarım Yoluyla”, “Sözcük Defteri Tutma Yoluyla”, “Anlamsal Ağlar Oluşturma Yoluyla”, “Tanımlama Yoluyla” gibi sözcük içselleştirme stratejilerinin tanımları yapılmakta ve örnek etkinliklerle desteklenmektedir. Üçüncü bölümün son alt başlığında Teknoloji Destekli Sözcük Öğretimi açıklanmaktadır. Teknolojideki gelişiminin sözcük öğretimi üzerindeki etkisinden bahsedilmekte, uygulamalar, dijital oyunlar, altyazı gibi yeni ortaya çıkan sözcük içselleştirme stratejileri tanıtılmaktadır.

Ölçme ve Değerlendirme Üzerine isimli dördüncü bölüm *biçim odaklı*, *anlam odaklı* ve *kullanım odaklı* sözcük bilgisi ölçme araçları olarak üç kısma ayrılmaktadır. İlk olarak biçim odaklı sözcük bilgisi ölçme araçları ses, yazım ve biçimbirimsel bilgi boyutlarıyla ele alınmaktadır. Anlam odaklı sözcük bilgisinin derinliği ve genişliği ölçülürken yararlanılabilecek altı ölçme aracı tanıtılmaktadır. Derinliği ölçmek için “Sözcük İlişkilendirme Ölçme Aracı”, “Sözcük Bilgisi Ölçme Aracı”, “Eş, Yakın, Karşıt Anlamalarını Ölçme Aracı” ölçeklerine yer verilmiştir. Genişliğini ölçmek için “Evet-Hayır, X-Lex ve Y-Lex Ölçme Araçları”, “Sözcük Düzeyi Ölçme Aracı”, “Sözcük Genişliğini Ölçme Aracı” ölçekleri tanıtılmıştır. Son olarak “Kullanım Odaklı Sözcük Bilgisi Ölçme Araçları”na yer verilmiştir. Bunlar: “Boşluk Doldurmaya Dayalı Ölçme Araçları”, “Eşdizimlilik Ölçme Aracı”, “Yazılı ve Sözlü Metin Ürettirmeye Dayalı Ölçme Araçları”dır. Ölçeklerin her biri için örnek tablolar verilerek ayrıntılı gösterim sağlanmıştır.

Sözcük bilgisinin farklı boyutlarıyla ele alındığı, sözcük öğrenimi-öğretimi, dil becerileri gibi alanlarda kapsamlı bilgi sunan bu kitabın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Türkçe eğitimi, Türkçe öğretmenliği alanlarında öğrenim gören lisans ve lisansüstü öğrencilerin, bu alanda çalışmalar yapan akademisyenlerin yararlanabileceği kaynak bir eserdir.

Kaynak

Ülper H. (2023). *Sözcük ve Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.